

Ήταν η καυτή εβδομάδα 17 με 23 Νοεμβρίου 1918, στην αίθουσα του Συνδέσμου Μηχανικών Ατμόπλοιων, στον Πειραιά. Αβυσσαλέες διαφωνίες και αντεγκλήσεις χώριζαν τα εκλεγμένα μέλη του Α' Πανελλαδικού Σοσιαλιστικού Συνεδρίου. Θαυμαστές της μεγάλης Οκτωβριανής Ρωσικής Επανάστασης, οι νεολαίοι, κυρίως, ζητούσαν επιτακτικά την καταδίκη του δυτικού σοσιαλισμού. Οι μετριοπαθείς του κέντρου αντιστέκονταν σθεναρά.

Η πρόταση δεν πέρασε. Το τέλος όμως των εργασιών του συνεδρίου βρήκε την Ελλάδα να διαθέτει ένα νέο κόμμα: Το κόμμα της εργατικής τάξης που ονομάστηκε Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδος (ΣΕΚΕ). Γεννήθηκε μέσα σε έναν κόσμο που παράπαιε καθώς αυτοκρατορίες γκρεμίζονταν, νέα κράτη ξεπηδούσαν, ο χάρτης της Γης ξανασχεδιαζόταν και οι εθνικές και κοινωνικές επαναστάσεις συγκλόνιζαν τον πλανήτη.

### Επαναστατικός άνεμος

Με το παράδειγμα της ρωσικής επανάστασης νωπό και τους συμμάχους της Αντάντ να έχουν διασπάσει το μέτωπο, οι Γερμανοί δεν είχαν καμιά όρεξη να συνεχίσουν τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο. Η κυβέρνησή τους, όμως, άλλα υπολόγιζε.

Στις 28 Οκτωβρίου 1918, το ναυτικό διατάχτηκε να βγει στ' ανοιχτά για να συγκρουστεί με τον αγγλικό στόλο. Οι ναύτες αρνήθηκαν και στασίασαν. Τρεις φορές δόθηκε το σύνθημα της αναχώρησης και τρεις φορές ανακλήθηκε. Τα πνεύματα οξύνθηκαν. Οι επικεφαλής βρήκαν πιο έξυπνο να μεταφέρουν τον στόλο στο Κίελο. Έφτασε εκεί στις 3 Νοεμβρίου 1918. Οι ναύτες βγήκαν στη στεριά και κήρυξαν την επανάσταση. Την ίδια κιόλας μέρα, οι εργάτες του λιμανιού ενώθηκαν μαζί τους.

Ο επαναστατικός άνεμος σάρωσε τα γερμανικά κράτη. Στις επόμενες μέρες, η επανάσταση απλωνόταν σ' όλα τα μεγάλα λιμάνια, ενώ στις 5 του μήνα ο στρατός στο δυτικό μέτωπο διατασσόταν να υποχωρήσει. Στις 7, εξεγέρθηκαν το Ανόβερο και το Μόναχο. Στους επαναστάτες προσχώρησαν και οι στρατιώτες. Στις 8 η Βαϊμάρη ανακηρύχτηκε δημοκρατία. Στις 9, εργάτες και στρατιώτες επαναστάτησαν στο Βερολίνο και κατέλυσαν την εξουσία.

Ο αυτοκράτορας της Γερμανίας το έσκασε και η κυβέρνησή του παραιτήθηκε. Η νέα που ανέλαβε, υπέγραψε ανακωχή στις 11 Νοεμβρίου. Στις 12, και ο αυτοκράτορας της Αυστροουγγαρίας Κάρολος Α' Φραγκίσκος Ιωσήφ παραιτήθηκε, ενώ η Αυστρία ανακηρυσσόταν δημοκρατία.

Στη Ρωσία, από τις 7 Μαρτίου 1918, οι μπολσεβίκοι είχαν αλλάξει το όνομά τους σε Ρωσικό Κομμουνιστικό Κόμμα, ενώ σ' ολόκληρη τη χώρα είχε ξεσπάσει η λευκή αντεπανάσταση. Κι ακόμα, Άγγλοι, Γάλλοι, Γερμανοί κι Αμερικανοί, αλλά και Ιάπωνες, Έλληνες, Σέρβοι και Φινλανδοί είχαν βαλθεί «να τελειώσουν με την κομμουνιστική παρένθεση».

Από τις 19 Νοεμβρίου 1918, μεθεπομένη της έναρξης του συνεδρίου στον Πειραιά, η αντεπανάσταση οργανώθηκε με νέο αρχηγό τον ναύαρχο Αλεξέι Κολτσάκ. Στην Ελλάδα, ο Ελευθέριος Βενιζέλος ζούσε τον θρίαμβό του κι είχε τον νου του στο πώς θα αντιμετωπίσει τις αγροτικές και εργατικές εξεγέρσεις που ο ίδιος είχε υποδαυλίσει.

### **Η «Φεντερασιόν»**

Οι αντιβενιζελικοί του Λαϊκού Κόμματος ήταν οι πρώτοι που εκμεταλλεύτηκαν την οργάνωση «Φεντερασιόν» της Θεσσαλονίκης. Χαρακτηρίζεται ως εβραϊκής έμπνευσης ομοσπονδιακή οργάνωση σοσιαλιστικών στοιχείων διαφόρων εθνοτήτων. Ανδρώθηκε μες στον ενθουσιασμό που προκάλεσε το κίνημα των Νεότουρκων το 1908. Μάλιστα, ο από τα ιδρυτικά της στελέχη Αβραάμ Μπεναρόγιας μετείχε ως εθελοντής στην εκστρατεία των Νεότουρκων εναντίον της Κωνσταντινούπολης.

Γύρω από τη Φεντερασιόν συσπειρώθηκαν σοσιαλιστές κι εργάτες, ενώ η επιρροή της αυξήθηκε μετά το 1913, όταν πια η Θεσσαλονίκη ήταν ελληνική. Στα 1915, όταν ξέσπασε η διαφωνία του βασιλιά Κωνσταντίνου με τον Βενιζέλο σχετικά με την έξοδο ή μη της Ελλάδας στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, οι αντιβενιζελικοί πλησίασαν τη Φεντερασιόν.

Της πρότειναν δυο βουλευτικές έδρες, αν συνέπραττε μαζί τους στον «κοινό σκοπό εναντίον του πολέμου». Η οργάνωση κατάπιε το δόλωμα. Στις εκλογές του Μαΐου 1915, τα ιδρυτικά της μέλη, Αριστοτέλης Σίδερης και Αλβέρτος Κουριέλ, εκλέχτηκαν με το αντιβενιζελικό ψηφοδέλτιο. Το φθινόπωρο, ο Σίδερης στάλθηκε και στη Σοσιαλιστική Συνδιάσκεψη εναντίον του πολέμου, που έγινε στο Βουκουρέστι.

Η αντιπολεμική αλλά και κάθε άλλη δράση των σοσιαλιστών σταμάτησε σ' αυτά. Καθώς στη Θεσσαλονίκη ξέσπασε το κίνημα της Εθνικής Άμυνας (17 Αυγούστου 1916), ούτε η ελληνική συμμετοχή στον πόλεμο αποφεύχθηκε ούτε τα προβλήματα των εργατών αντιμετωπιζονταν:

Από το 1911, γινόταν προσπάθεια να δημιουργηθεί συντονιστικό όργανο της εργατικής πάλης, αλλά χωρίς επιτυχία. Η με πρωτοβουλία του Εργατικού Κέντρου της Αθήνας δημιουργία της Πανελλήνιας Εργατικής Ομοσπονδίας έμεινε στα χαρτιά. Νέα πρωτοβουλία των καπνεργατών (1914) ναυάγησε. Καινούργια απόπειρα, από το Εργατικό Κέντρο Πειραιά (1916), απέτυχε.

Τον ίδιο καιρό, γινόταν προσπάθεια να ενωθούν οι σοσιαλιστικές οργανώσεις. Μια διάσκεψη το 1917 οδήγησε στη συμφιλίωση των αντιμαχόμενων σοσιαλιστών της Αθήνας (Σοσιαλιστική Ένωση και Σοσιαλιστικό Κέντρο). Μια τρίτη οργάνωση, η Σοσιαλιστική Νεολαία (ιδρύθηκε το 1916 από τον 18χρονο τότε Δημοσθένη Λιγδόπουλο και άλλους φοιτητές), έκλινε προς την «Ένωση».

### **Η Ρώσικη επανάσταση**

Η Φεβρουαριανή (1917) επανάσταση στη Ρωσία, που οδήγησε στην έκπτωση του τσάρου, καθώς και η αμφίρροπη πορεία του Παγκόσμιου Πολέμου δημιούργησαν νέες συνθήκες, ενώ η Ελλάδα επανενωνόταν υπό τον Ελευθέριο Βενιζέλο (Ιούνιος 1917) κι έβγαινε «ολόκληρη» στον πόλεμο, στο πλάι της Αντάντ.

Για τους σοσιαλιστές, τα πράγματα οδηγούσαν σε δίλημμα: Ναι μεν ήταν αναφανδόν κατά του πολέμου, αλλά μια ανακωχή εκείνη τη στιγμή πιθανόν να επέτρεπε την παλινόρθωση του τσάρου. Φεντερασιόν και σοσιαλιστές Αθήνας και Πειραιά προβληματίζονταν.

Μια διάσκεψη, τον Ιούλιο του 1917, κατέληξε, μεταξύ άλλων, στο συμπέρασμα ότι «εις τας παρούσας περιστάσεις η ήττα του συμμαχικού συνασπισμού θα εσήμαινε την πτώσιν της Ρωσικής Επανάστασεως και την πιθανήν αποκατάστασιν του τσαρισμού, ως και την επαναφοράν του Κωνσταντίνου με τας πρωσικάς λόγχας». Οπότε οι Έλληνες σοσιαλιστές εύχονταν τη νίκη της Αντάντ κι άφηναν κατά μέρος τα αντιπολεμικά αισθήματα. Πολύ περισσότερο που επήλθε και η Οκτωβριανή επανάσταση με τον θρίαμβο των μπολσεβίκων.

### Αντάντ και σοσιαλισμός

Ήταν η ώρα του Ελευθέριου Βενιζέλου να εκμεταλλευτεί τον σοσιαλισμό. Πολύ περισσότερο που, την εποχή εκείνη, οι σοσιαλιστές έπαιρναν την πάνω βόλτα σε ολόκληρη την Ευρώπη. Ήταν και οι μπολσεβίκοι που έριξαν την ιδέα για ένα παγκόσμιο σοσιαλιστικό συνέδριο στη Στοκχόλμη.

Οι κυβερνήσεις της Αντάντ αντιπρότειναν Σοσιαλιστική Συνδιάσκεψη στο Λονδίνο για τις 27 Φεβρουαρίου 1918. Ο Βενιζέλος άρχισε να αναζητεί «φίλους σοσιαλιστές», για να τους στείλει ως εκπρόσωπους της Ελλάδας, να έχει άκρες στα μελλούμενα και να υπάρξει ελληνική θέση στο «Μακεδονικό», αν έθεταν τέτοιο θέμα οι Σέρβοι που έτσι κι αλλιώς θα μετείχαν.

Έπειτα από μύριες διαφωνίες, στη μυστική Β' Σοσιαλιστική Συνδιάσκεψη (Θεσσαλονίκη, Ιανουάριος 1918), οι ελληνικές σοσιαλιστικές οργανώσεις κατέληξαν στην απόφαση να μη στείλουν εκπροσώπους στο Λονδίνο. Η κυβέρνηση Βενιζέλου, όμως, έπεισε τους (υποτίθεται αντιβενιζελικούς σοσιαλιστές) βουλευτές Σίδερη και Κουριέλ, καθώς και τον Παναγιώτη Δημητράτο, ιδρυτή της Σοσιαλιστικής Ένωσης της Αθήνας και μετέπειτα αρχισυντάκτη του «Εργατικού Αγώνος» και του «Ριζοσπάστη», να μετάσχουν «για εθνικούς λόγους».

### Το κόμμα του προλεταριάτου

Μια ακόμα απόφαση της συνδιάσκεψης ήταν να δημιουργηθεί «κόμμα του προλεταριάτου». Για τον σκοπό αυτό, οργανώθηκε στην Αθήνα νέα συνδιάσκεψη τον Ιούλιο του 1918, στην οποία κλήθηκαν να μετάσχουν όλες οι σοσιαλιστικές οργανώσεις και ομάδες. Αυτός που βρήκε την ιδέα λαμπρή, ήταν ο Ελευθέριος Βενιζέλος.

Με οδηγίες του, ο γενικός διοικητής Μακεδονίας, Περικλής Αργυρόπουλος, κάλεσε τον γραμματέα της Φεντερασιόν, Αβραάμ Μπεναρόγια, να μιλήσουν, μια και η οργάνωση αυτή ήταν η μόνη ελληνική αναγνωρισμένη από τη Β' (σοσιαλιστική) Διεθνή. Ο Μπεναρόγια ζήτησε γραπτές προτάσεις. Αντί γι' αυτές, ο διοικητής έστειλε στην οργάνωση έγγραφο διατυπώνοντας «την επιθυμία του κ. προέδρου της κυβερνήσεως» να συζητήσει με εκπροσώπους της.

Έγινε χαμός. Η αριστερή πτέρυγα της Φεντερασιόν έλεγε «καμιά συνομιλία με την αστική κυβέρνηση», η δεξιά ζητούσε «ν' αρπάξουν την ευκαιρία». Ύστερα από δυο θεαλλώδεις συνεδριάσεις, η Φεντερασιόν κατέληξε στην υποβολή τριών όρων:

- 1 Προθεσμία ενός μηνός για να συνεννοηθούν όλοι οι σοσιαλιστές μεταξύ τους.
- 2 Να επιτραπεί ανοιχτή συνδιάσκεψη χωρίς περιορισμούς.
- 3 Να πάψουν οι διωγμοί των σοσιαλιστών.

Ο Βενιζέλος αποδέχτηκε όλους τους όρους και εξέφρασε την έκπληξή του για τις διώξεις. «Δεν του είχε πει ποτέ κανείς τίποτα». Ούτε ότι ολόκληρη η διοίκηση της Σοσιαλιστικής

Νεολαίας, με πρώτον τον Λιγδόπουλο, είχαν μόλις φάει από τέσσερα χρόνια φυλακή, επειδή είχαν εκδώσει στα ελληνικά την μπροσούρα του Κροπότκιν «Προς τους νέους» (είχαν πάρει χάρη με επέμβαση του Βρετανού εργατικού ηγέτη Χέντερσον).

Αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν να εγγραφούν ομαδικά στη Φεντερασιόν όλα τα μέλη του Εργατικού Κέντρου Θεσσαλονίκης. Και, στην Αθήνα, να ξεκινήσει αρχές Αυγούστου Σοσιαλιστική Συνδιάσκεψη, στα γραφεία της Σοσιαλιστικής Εργατικής Οργάνωσης, με τη συμμετοχή και μελών του Εργατικού Κέντρου της Αθήνας. Αποφασίστηκε η οργάνωση πανελλαδικού σοσιαλιστικού συνεδρίου για τα τέλη Οκτωβρίου, με θέμα τη δημιουργία του κόμματος. Έπειτα από μαραθώνιες θυελλώδεις συνεδριάσεις, συμφώνησαν όλοι στο πόσοι εκπρόσωποι, ποιων οργανώσεων, θα μετείχαν.

Τον Σεπτέμβριο, έγινε η συνάντηση με τον Ελευθέριο Βενιζέλο που «έκπληκτος» έμαθε ότι οι διώξεις συνεχίζονταν και υποσχέθηκε να δώσει εντολή στη χωροφυλακή να μην παρενοχλεί τους σοσιαλιστές. Τον ίδιο καιρό και η εφημερίδα του Γιάννη Πετσόπουλου, ο «Ριζοσπάστης», προσχώρησε στον σοσιαλισμό.

Το Α' Πανελλαδικό Συνέδριο πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα από τις 6 Νοεμβρίου. Μετείχαν εκπρόσωποι 44 εργατικών σωματείων συνολικής δύναμης περίπου 60.000 εργατών. Έληξε στις 15 Νοεμβρίου 1918 με κύρια απόφαση τη δημιουργία της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδος (ΓΣΕΕ) με αποδεκτή την αρχή «της πάλης των τάξεων». Και, στις 17 Νοεμβρίου, ξεκίνησε το Α' Πανελλαδικό Σοσιαλιστικό Συνέδριο, μέσα από το οποίο ξεπήδησε το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδος (ΣΕΚΕ).

Ενάμιση χρόνο αργότερα, τον Απρίλιο του 1920, στο Β' Πανελλαδικό Σοσιαλιστικό Συνέδριο, στον τίτλο του προστέθηκε κι ένα «Κ»: ΣΕΚΕ (Κ). Σήμαινε «κομμουνιστικό». Τον ίδιο χρόνο το ΣΕΚΕ έστειλε τον Δημοσθένη Λιγδόπουλο στη Μόσχα για να συνδέσει το κόμμα με τη Γ' (κομμουνιστική) Διεθνή. Στην επιστροφή του στην Ελλάδα, τον Οκτώβριο του 1920, Τούρκοι πειρατές έκαναν ρεσάλτο στο καΐκι που τον μετέφερε διασχίζοντας τη Μαύρη Θάλασσα και τον σκότωσαν.

Από την 1η Αυγούστου 1921, ο «Ριζοσπάστης» πέρασε στον έλεγχο του κόμματος και, κάτω από τον τίτλο του, έφερε την επεξήγηση «Όργανο του Σοσιαλεργατικού Κομμουνιστικού Κόμματος της Ελλάδος και της Γενικής Συνομοσπονδίας των Εργατών της Ελλάδος».

Τον Νοέμβριο του 1922, ιδρύθηκε η νεολαία του κόμματος, η Ομοσπονδία Κομμουνιστικών Νεολαιών Ελλάδος (ΟΚΝΕ), ενώ η πρώτη σοβαρή εσωτερική κρίση συνέβη στα 1923, όταν έγινε διάσπαση με την αποχώρηση εκείνων που δημιούργησαν το «Αρχείο του Μαρξισμού» (Αρχειομαρξιστές).

Τον Νοέμβριο του 1924, με την Ελλάδα να ζει την πρώτη της δημοκρατία και τον Ελευθέριο Βενιζέλο να έχει αποχωρήσει από την πολιτική (επανήλθε το 1928 και θέσπισε το «ιδιώνυμον»), οργανώθηκε το Τρίτο Έκτακτο Συνέδριο. Σ' αυτό, το ΣΕΚΕ (Κ) μετονομάστηκε σε Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος (ΚΚΕ, Ελληνικό τμήμα της Κομμουνιστικής Διεθνούς). Η μετέπειτα ιστορία του είναι γεμάτη θυσίες και αγώνες.

(protagon.gr, 8.12.2013) (τελευταία επεξεργασία, 8.12.2013)